

School als toegangspoort tot Nederland

Nieuwkomers goed opvangen, ondersteunen en laten doorstromen

Nieuwkomers in de leerplichtige leeftijd van 12 tot 18 jaar gaan eerst naar een school die het eerste opvangonderwijs verzorgt, vaak een ISK (Internationale Schakelklas) genoemd. Er zijn voor het vo ruim 120 ISK's in Nederland, met een regionale functie. Daarna stromen de nieuwkomers door naar het reguliere onderwijs, meestal vo of mbo. Wat doen zij eigenlijk op een ISK? Waarmee komen ze op een reguliere school terecht? Wat moet er daar gebeuren? Hoe kun je deze leerlingen ondersteunen? Welke zorg hebben ze nodig en zijn alle vluchtelingen getraumatiseerd?

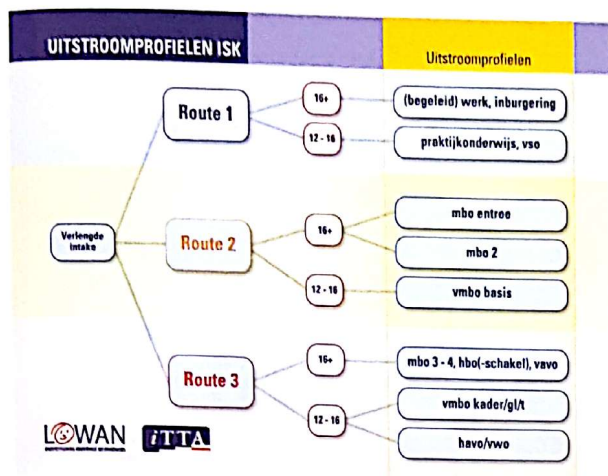
door Hariëtte Boerboom

LOWAN-vo is een landelijke organisatie die het onderwijs aan nieuwkomers ondersteunt, door ontwikkeling van landelijk beleid, het opzetten en ondersteunen van projecten en de vorming van een netwerk van alle ISK's. Er worden studiedagen georganiseerd, er is landelijk overleg met OCW, de VO-raad en andere ketenpartners. Middels een informatieve website en de digitale nieuwsbrief LOWA-Nieuws zorgt LOWAN voor informatieverstrekking en het uitwisselen van ervaringen.

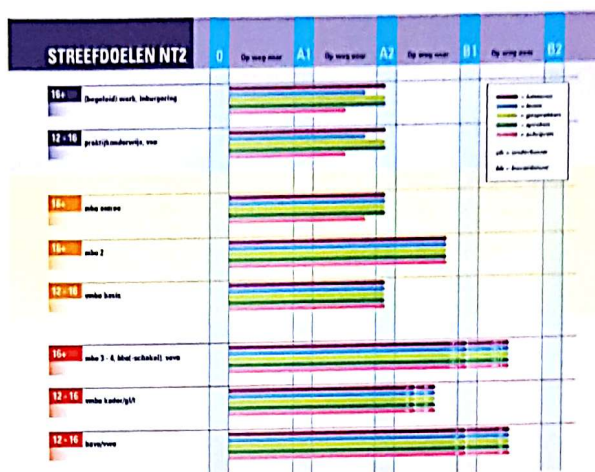
'Wat ze met elkaar gemeen hebben, is dat ze ontheemd zijn'

Uitstroomprofielen en leerlijnen ISK

In opdracht van het ministerie van OCW heeft LOWAN-vo en het Kenniscentrum voor Taalontwikkeling (ITTA) van de Universiteit van Amsterdam, samen met een aantal scholen, standaarden geformuleerd die richting moeten geven aan het onderwijsaanbod aan nieuwkomers. Er zijn drie routes te onderscheiden (van langzaam tot snel lerend) met acht uitstroomprofielen, zoals vmbo-kader, mbo 2 etc. [zie figuur 1]. Hierbij wordt in een leerlijn aangegeven wat er nodig is om het gewenste doorstroomniveau naar het regulier onderwijs te bereiken. Vooral de streefdoelen NT2 (Nederlands als tweede taal) op het gebied van lezen, spreken, luisteren, gesprekken voeren en schrijven zijn vastgesteld, zodat de ISK doelgericht kan werken naar een goede uitstroom [zie figuur 2]. Het regulier onderwijs weet dan op welk niveau de nieuwe leerlingen binnenkomen.

Figuur 1

Figuur 2

Doorstroom naar regulier onderwijs

De streefdoelen NT2 geven een belangrijke indicatie voor doorstroom naar regulier onderwijs en werk. We gaan er echter vanuit dat de taalverwerving van de leerling wordt voortgezet in het reguliere onderwijs. De leerling is nog niet 'klaar' als hij of zij de ISK verlaat. Juist in de echte schoolse omgeving van het reguliere onderwijs zijn veel aanknopingspunten om de taal beter te leren. Daarvoor is het natuurlijk wel van belang dat docenten taal stimulerend lesgeven en de leerling de ruimte krijgt om nog steeds een 'tweede- taalverwerver' te zijn. Je kunt een leerling van veertien die twee jaar in een ISK heeft gezeten en instroomt in het tweede jaar van het vmbo, niet gelijk stellen aan een van zijn klasgenootjes die al veertien jaar het Nederlands als moedertaal heeft. De ISK is de start, er ligt daarna ook een inspanningsverplichting bij het vervolgonderwijs. De leerlingen zullen na twee jaar al vrij vloeiend het alledaagse taalgebruik kunnen toepassen, maar de verwerving van de schooltaal duurt vaak veel langer. Iedere docent zal taalgericht vakonderwijs moeten geven.

School is meer dan kennisinstituut

Het gaat niet alleen om vluchtelingen, maar ook om kinderen van arbeidsmigranten, kinderen die in het kader van gezinsvorming naar Nederland komen, etc. Wat ze met elkaar gemeen hebben, is dat ze ontheemd zijn. Ze hebben afscheid moeten nemen van mensen en dingen die hen dierbaar zijn. Meestal zijn het de ouders of familie die de keuze maken om te vertrekken. Zij hebben hoge verwachtingen van de kinderen, die moeten gaan slagen in het nieuwe land. Een goede toekomst voor de kinderen is vaak het motief om weg te gaan.

School is een toegangspoort tot Nederland. Het biedt structuur en uitdaging. Als jongeren lang onderweg zijn geweest en lang geen onderwijs

hebben gehad, waarderen ze school enorm. Ze zijn onder leeftijdgenoten en even 'verlost' van de zorgen van de familie. Het verwerken van heimwee en verlies gaat gemakkelijker als leerlingen afgeleid en uitgedaagd worden. Ze krijgen grip op het leven in Nederland, niet alleen door de leerstof, maar ook door de dagelijkse omgang met docenten. Daardoor krijgen ze ook sneller dan de meeste ouders inzicht in de Nederlandse samenleving. Snel Nederlands leren geeft leerlingen een belangrijke positie in het gezin. Ze zijn ook vaak blij dat ze zo hun ouders kunnen helpen. Maar tegelijkertijd kan het ook de natuurlijke gezagsverhouding verstoren, en kan dit de kinderen belasten.

'Snel Nederlands leren geeft leerlingen een belangrijke positie in het gezin'

School en thuis verbinden

Kinderen moeten regelmatig meehelpen in de opvoeding van jongere kinderen, ouders helpen bij vertalen, mee naar de dokter of een advocaat, etc. Er ligt vaak een hoge druk op deze kinderen. Iedere school heeft als taak om thuis en school te verbinden. Het kan wel een uitdaging zijn om de verschillende leefwerelden van thuis, straat en school bij elkaar te brengen. Vluchtelingenkinderen die nog in asielzoekerscentra verblijven, hebben ook nog te maken met de begrensde en gesloten leefwereld van het opvangcentrum. Die verschillende leefwerelden integreren kan voor leerlingen lastig zijn, bijvoor-

beeld omdat deze allemaal zeer verschillende eisen stellen aan gedrag en communicatie. Veel vluchtelingen komen uit landen waar familieverbindingen vanzelfsprekend zijn. Als docenten interesse blijven tonen in die leefwerelden, zowel in individuele gesprekken als in klassengesprekken, ondersteunt dat leerlingen bij het integreren daarvan. Als leerlingen het moeilijk hebben, zullen ze niet altijd actief meedoen in een klassengesprek. Informatie af en toe na de les of ze behoefte hebben aan een extra gesprekje.

Ouders zijn soms bang dat zij hun kinderen kwijtraan in deze nieuwe wereld. Ze krijgen meer zelfvertrouwen als zij zicht krijgen op wat er op school met hun kinderen gebeurt. Overweeg soms om een huisbezoek af te leggen. Houd in het kader van ouderbetrokkenheid rekening met:

- Reisafstand thuis en school;
- Onbekendheid met het Nederlandse onderwijssysteem en wat scholen van hen verwachten;
- Ouders spreken vaak onvoldoende Nederlands, schakel tolk/mensen in voor vertaling;
- Ouders werken soms langer door of op onregelmatige tijden.

Als leerlingen zien dat school zijn best doet om een goede relatie met ouders te krijgen, wordt het voor leerlingen ook vanzelfsprekender om in de klas meer over thuis te delen.

Er zijn ook veel alleenstaande minderjarige vluchtelingen in Nederland. Dat wil niet zeggen dat ze geen ouders of familie hebben, maar deze zijn niet in Nederland. Als ze jonger dan 18 jaar zijn hebben ze een voogd (Nidos) en zal er een organisatie betrokken zijn bij de begeleiding van deze jongeren. Betrek hen bij school! De begeleiding is vaak minimaal door een grote caseload en de leerlingen zullen zelf uit bed moeten komen, vaak alleen hun huiswerk moeten maken, etc. Houd hier als school zicht op, maak afspraken en check ze, bied extra ondersteuning (bijvoorbeeld met een maatjesproject).

Ondersteuning en zorgstructuur

Het bieden van een goed en verantwoord pedagogisch en didactisch klimaat is belangrijk, zowel in de ISK als in het regulier onderwijs. De leerlingenzorg is geen specialisme voor alleen deskundigen. Laat de mentor het eerste aanspreekpunt van de school zijn voor ouders/voogden/verzorgers. Ondersteuning vanuit het zorgteam is onderdeel van de zorgstructuur. Is er meer expertise nodig, bijvoorbeeld van externe deskundigen zoals de Geestelijke Gezondheidszorg, laat dat dan lopen via het zorgteam. Maar bedenkt niet dat iedere vluchteling dit nodig heeft! De meeste vluchtelingen zijn bijzonder veerkrachtig en zullen met wat extra zorg goed op weg komen in Nederland.

'Mentormethode 'Welkom op School'

De mentormethode 'Welkom op School' van Pharos is een naslagwerk voor docenten die aan nieuwkomers lesgeven. Het geeft antwoord op vragen en achtergrondinformatie op het gebied van ouders, opvoeding en school, nieuwkomers en adolescentie, vluchtelingenjongeren en hun achtergrond, kinderen van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, seksuele en relationele vorming voor nieuwkomers en zorg op de ISK en daarna. Welkom op School verbindt het heden met het verleden van leerlingen en bevat een lessenserie gericht op sociale vaardigheden, discriminatie en kinderrechten, relaties en seksualiteit. Gratis te downloaden via de website van LOWAN (databank Lesmateriaal).

Gratis cursus 'Steun bieden aan vluchtelingenjongeren'

In de gratis online cursus van Augeo 'Steun bieden aan vluchtelingenjongeren' voor het vo leer je over stress bij vluchtelingenjongeren en hoe de natuurlijke veerkracht van jongeren kan worden bevorderd, zodat jongeren zich weer veilig voelen en weer kunnen leren. De e-learning bestaat uit verschillende onderdelen die flexibel en separaat van elkaar kunnen worden gevolgd. Thema's zijn: veiligheid in de klas, in relatie met docent en klasgenoten, emoties, gedrag en grenzen bewaken. De cursus is ontwikkeld in samenwerking met experts van Pharos, Stichting Centrum'45 en klinisch psycholoog Leony Coppens. Ook LOWAN-vo en ervaren docenten van ISK's hebben bijgedragen met hun expertise. Oud-leerlingen, die als kind of jongere naar Nederland vluchtten, vertellen in de cursus hun verhaal. Zie: www.lowan.nl

LOWAN
ONDERSTEUNING ONDERWIJS NIEUWKOMERS

Hariëtte Boerboom is adviseur bij LOWAN-vo en voorheen leidinggevende in eerste opvangonderwijs voor nieuwkomers

*Lezen: Nieuwkomers op school (uitgeverij Pica)
De opbrengsten van dit boek worden gedoneerd aan LOWAN!*